

Sygn. akt I UK 226/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania B. O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o prawo do renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 16 czerwca 2016 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 25 lutego 2015 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 25 lutego 2015 r. oddalił apelację wnioskodawczyni B. O. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 12 grudnia 2013

r. oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z dnia 16 lipca 2013 r. odmawiającej przyznania jej prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu T. Ś.

W sprawie tej ustalono, że B. O., urodzona 12 czerwca 1939 r., w dniu 9 września 1958 r. zawarła związek małżeński z T. Ś. Z tego małżeństwa 2 maja 1961 r. wnioskodawczyni urodziła córkę B. Ś., u której stwierdzono od urodzenia znaczny stopień upośledzenia umysłowego (zespół Downa). Z tej przyczyny komisja lekarska do spraw inwalidztwa i zatrudnienia w dniu 22 czerwca 1978 r. zaliczyła niepełnosprawną córkę do I grupy inwalidztwa. Małżonek wnioskodawczyni – T. Ś. - zmarł 7 czerwca 1972 r. i od tego dnia jej córce B. przyznano rentę rodzinną po zmarłym ojcu, którą od 1997 r. wypłacano do rąk wnioskodawczyni, a od 1 maja 2004 r. również zasiłek pielęgnacyjny.

W dniu 22 grudnia 1973 r. ubezpieczona zawarła związek małżeński ze S. O. Z tego związku 10 października 1974 r. urodziła się córka M. O. Wnioskodawczyni od 1 stycznia 1989 r. jest uprawniona do emerytury, którą nadal pobiera. Córka wnioskodawczyni B. Ś. zmarła 25 czerwca 2013 r. Decyzją z dnia 16 lipca 2013 r. organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do renty rodzinnej po wcześniej zmarłym mężu T. Ś., natomiast decyzją z dnia 7 sierpnia 2013 r. przyznał jej rentę rodzinną po zmarłym mężu S. O., której wypłatę zawiesił z powodu zbiegu praw do więcej niż jednego świadczenia.

Sądy obu instancji uznały decyzję organu rentowego za prawidłową, przyjmując, że wnioskodawczyni nie spełnia warunków do przyznania renty rodzinnej, o których mowa w art. 70 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach lub emerytalna). Sąd Apelacyjny argumentował, że wniosek o przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu T. „Ś.” wnioskodawczyni złożyła 12 lipca 2013 r. po śmierci córki B. Wnioskodawczyni nie przysługuje prawo do renty rodzinnej po wymienionym zmarłym mężu, które wymaga opiekowania się „dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej”, ponieważ w dacie składania wniosku rentowego wnioskodawczyni tego warunku nie spełniała „z powodu zgonu dziecka”.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła: 1/ naruszenie prawa materialnego polegającego na niezastosowaniu art. 70 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz 2/ rażące naruszenie art. 378 § 2 k.p.c. mające wpływ na treść wydanego wyroku wobec nierozpoznania istoty sprawy. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniła istnieniem potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, to jest art. 70 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach oraz oczywistą zasadnością skargi ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy.

Wskazując na powyższe skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi, albo o uchylenie w całości także wadliwego wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi, a ponadto o zasądzenie od pozwanego na rzecz skarżącej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego pełnomocnika działającego z urzędu według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się usprawiedliwiona z powodu nierozpoznania istoty sporu już dlatego, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd drugiej instancji wadliwie ustalił, iż zaskarżoną decyzją z dnia 16 lipca 2013 r. pozwany organ rentowy odmówił skarżącej prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu T. „Śi.”, która nigdy nie miała męża o takim nazwisku, gdyż zaskarżoną decyzją pozwany organ odmówił skarżącej przyznania renty rodzinnej po zmarłym 7 czerwca 1972 r. byłym mężu T. Ś., z którym miała niepełnosprawną córkę B. Ś. Córka ta, urodzona 2 maja 1961 r., od dnia śmierci ojca była uprawniona do renty rodzinnej po zmarłym ojcu. Istotne jest także to, że skarżąca jest uprawniona i pobiera wcześniejszą emeryturę jako matka, która wychowywała wymienioną córkę „specjalnej troski”. Od 1 maja 2004 r. skarżąca pobierała również zasiłek pielęgnacyjny na tę córkę, która 22 czerwca 1978 r. została zaliczona do ówczesnej I grupy inwalidztwa. Według skarżącej, wymieniona córka, która była „dzieckiem

chorym od urodzenia” z powodu niedorozwoju umysłowego i fizycznego, zmarła 25 czerwca 2013 r. Dopiero po jej śmierci skarżąca złożyła wniosek z dnia 12 lipca 2013 r. o przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłym byłym mężu T. Ś. Pozwany organ rentowy odmówił przyznania skarżącej prawa do renty rodzinnej, z argumentacją, że skarżąca w dacie złożenia wniosku nie sprawowała już opieki nad całkowicie niezdolną do pracy i samodzielnej egzystencji córką, która zmarła 26 czerwca 2013 r. Takie stanowisko podzieliły Sądy obu instancji, uznając, że w dacie składania wniosku rentowego skarżąca nie spełnia już warunków do przyznania jej renty rodzinnej po zmarłym pierwszym mężu „z powodu zgonu dziecka”.

Tak dokonany negatywny osąd odwołania skarżącej był oczywiście bezpodstawny i błędny, gdyż śmierć dziecka całkowicie niezdolnego do pracy i samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnego do pracy, o którym mowa w art. 70 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej, które ponadto (tak jak córka skarżącej), było do dnia śmierci uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym ubezpieczonym ojcu, nie wykluczała ustalenia prawa skarżącej do renty rodzinnej na podstawie art. 70 ust. 2 tej ustawy. Przepis ten stanowi, między innymi, że wdowa, która osiągnęła wiek 50 lat po śmierci męża, nie później niż w ciągu 5 lat od zaprzestania wychowywania dziecka, nad którym sprawowała pieczę z powodu jego całkowitej niezdolności do pracy oraz samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, wymienionym w art. 70 ust. 1 pkt 2, nabywa prawo do renty rodzinnej po zmarłym ubezpieczonym. Jest niemal pewne, że skarżąca, urodzona 12 czerwca 1939 r., wiek 50 lat skończyła w dniu 12 czerwca 1989 r., a zatem w okresie sprawowania pieczy nad całkowicie niezdolną do pracy córką, która była co najmniej od 22 czerwca 1978 r. zaliczona do ówczesnej I grupy inwalidów. Taki stan rzeczy może oznaczać, że skarżąca przed upływem 5 lat od daty zaprzestania sprawowania pieczy nad wymienioną córką, zmarłą w dniu 26 czerwca 2013 r., a wcześniej całkowicie niezdolną do pracy córką, spełniła warunki nabycia spornego świadczenia rentowego, o których mowa w art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej. Brak wcześniejszego wniosku o ustalenie prawa do renty rodzinnej wdowie, która po śmierci ubezpieczonego męża sprawowała pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz samodzielnej egzystencji, nie pozbawia wdowy prawa do

ustalenia renty rodzinnej po śmierci takiego dziecka pod warunkiem, że osiągnęła wiek 50 lat w okresie sprawowania wymaganej pieczy nad dzieckiem, tj. nie później niż w ciągu 5 lat od zaprzestania wychowywania całkowicie niezdolnej do pracy oraz samodzielnej egzystencji córki, choćby dziecko to zmarło przed złożeniem wniosku rentowego (art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej). Konkretnie rzecz ujmując, prawo o renty rodzinnej po zmarłym mężu przysługuje wdowie, która osiągnęła wiek 50 lat w okresie sprawowania pieczy nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz samodzielnej egzystencji (art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej), choćby dziecko to zmarło przed złożeniem wniosku rentowego. Śmierć takiego dziecka nie pozbawia wdowy prawa do ustalenia bezterminowej (dożywotniej) renty rodzinnej ustalonej ze względu na osiągnięcie wieku 50 lat w okresie sprawowania pieczy nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz samodzielnej egzystencji także dlatego, że renta rodzinna przysługuje po zmarłym mężu, a nie po zmarłym całkowicie niezdolnym do pracy i samodzielnej egzystencji dziecku, nad którym wnioskodawczyni sprawowała pieczę w dniu ukończenia 50 lat, aż do śmierci córki B. Ś. Powstanie i ustalenie prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego następuje bowiem w terminie spełnienia wszystkich warunków (przesłanek) wymaganych do nabycia wnioskowanego prawa (art. 100 ustawy emerytalnej), który może być wcześniejszy niż data wniosku rentowego. Natomiast ustalone świadczenie wypłaca się poczynając od dnia powstania tego prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek (art. 129 ust. 1 i 2 tej ustawy), chyba że dochodzi do zbiegu świadczeń emerytalnych lub rentowych z ubezpieczenia społecznego, bo wtedy osobie uprawnionej przysługuje jedno ze zbiegających się świadczeń - wyższe lub wybrane (art. 95 ust. 1 ww ustawy). Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd drugiej instancji powinien zatem dokładnie i precyzyjnie zweryfikować przesłanki nabycia przez skarżącą prawa do renty rodzinnej także po zmarłym pierwszym mężu T. Ś., o których mowa w art. 70 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, który stanowił usprawiedliwioną materialnoprawną podstawę kasacyjnego zaskarżenia.

W tym celu Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji w zgodzie z art. 398¹⁵ k.p.c. Równocześnie i w zależności od ostatecznego wyniku sprawy Sąd drugiej instancji zasądzi należne koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej

z urzędu w postępowaniu kasacyjnym od strony przegrywającej spór (art. 98 k.p.c.), albo od Sądu, który ustanowił dla skarżącej reprezentującego ją pełnomocnika z urzędu (§ 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 41 ze zm.).

eb